

ODE aan mijn MOEDER.

Periode 1: 1909- 1932.

Zelfs in de Noord Ooster, het dagblad voor Veendam en omgeving, stond begin mei 1909 een foto van soldaten en burgers, die een beschuit met muisjes aten om de geboorte van Prinses Juliana te vieren.

Bij het zien van die foto had Freerk Barkhuis, zoals zo vaak, weer een creatieve inval. En dus kregen alle klanten bij de geboorte van zijn eerste dochter Gepka geen beschuit met muisjes maar een heerlijke plak Groninger Koek, want dat was al vele jaren de specialiteit van de familie. Een hele klus want elke werkdag, ook op zaterdag, reed hij met zijn bakfiets een dikke twintig kilometer om het brood, dat hij die nacht gebakken had, bij zijn klanten te bezorgen. En deze keer dus allemaal een stuk koek erbij.

De Barkhuizen waren al heel lang van generatie op generatie bakker. Google leert mij dat in 1762 al een Barkhuis bakker was. Freerk had in 1902 de bakkerij overgenomen van zijn oom Jan. Neef Frits maakte in de tweede helft van de vorige eeuw zelfs een hele bekende koekfabriek.

Gelukkig was de bevalling niet gecompliceerd want toen Gepka geboren werd was er nog geen telefoon in Borgercompagnie en moest dus de bakkersknecht eerst op de fiets naar Veendam om de dokter te waarschuwen. Die kwam in dit geval te laat en dus hielp de buurvrouw haar ter wereld.

Naar Veendam moest de vader ook op de fiets om het kind aan te geven. Bij zijn tweede dochter liep dat gebeuren wat uit de hand. Op het gemeentehuis aangekomen, na cafe bezoek onderweg, wist hij de eerste naam nog, maar er moest ook een tweede zijn. Op voorspraak van zijn buurman, want er moest in die tijd een getuige mee, bedachten ze samen dat Harmina wel mooi op Marchina rijmde. Dat ze ook nog een dag te laat waren mocht de pret niet drukken.

Het was saai voor een kind in Borgercompagnie. Af en toe een schip door het kanaal, voor het eerst een auto, die door het dorp reed. Geen verenigingen, laat staan televisie.

Over de bakkersknecht nog een anekdote en tegelijk een levensles: De bakkersknecht woonde door de week bij de familie en mocht op zondag naar zijn ouders. Freerk verdacht hem ervan dat hij ongevraagd brood meenam. Dus controleerde hij zijn bagage en zag dat een krentenbrood en een roggebrood waren gepakt. Maar hij wilde de knecht eigenlijk niet

kwijt dus wat deed hij: hij stopte er nog een extra krentenbrood bij. De knecht heeft nooit weer iets ongevraagd meegenomen.

Waar de knecht sliep weet ik niet. Maar de hele familie sliep in de woonkamer. De beide dochters in een bedstee, de ouders in de andere bedstee. In die kamer werd ook gekookt en afgewassen, want keukens kende men nog niet. Ook een wc met waterspoeling was er nog niet. Bij de Barkhuizen hadden ze toen wel al een ple in een hok, met in stukjes geknipte kranten in een bakje. Bij hun burens zat er geen deur voor, zodat Gepka ze vanuit haar kamer zag zitten.

Een dag werd gevuld met naar school gaan, hinkelen, hoepelen en andere kinderspelletjes, die nu niet meer worden gedaan. Bij slecht weer borduren en breien. En natuurlijk helpen in de bakkerij en in de winkel.

Na de lagere school ging ze naar de Huishoudschool. Maar die was in Veendam op een afstand van een kilometer of zeven. En dus moest Gepka, op haar twaalfde jaar, een fiets hebben en leren fietsen. Een echte vuurproef, want de Lange Leegte is een kale 6 km lange weg tussen Borgercompagnie en Veendam. Dat ze naar die school ging was vanzelfsprekend. Nu zou ze naar het VWO zijn gegaan. Maar meisjes gingen naar die school om klaar gemaakt te worden op wat voor hun wachtte: huisvrouw.

Vertier was er niet. Toch gebeurde er in die jaren veel, heel veel, wat de wereld veranderde. Niet voor een kind maar wel hoorde ze haar ouders praten over de opening van het station, waardoor Veendam een treinverbinding kreeg met de rest van de wereld.

Vanaf dat moment had de familie ook een jaarlijkse vakantiebestemming. Eerst met de paardentram naar Veendam en dan met de trein naar de speeltuin in Bareveld. Dat was een feest 10 minuten in de trein.

Toen Gepka al 15 was beleefde ze voor de eerste keer dat de wereld groter was dan Veendam.

"Toen ik 15 was kregen wij bezoek uit Vianen met een auto. Een auto hadden wij in Borgercompagnie nog nooit gezien. Ik mocht met hen mee. Een paar dagen later kwam ik met de trein, samen met een tante, terug. Dat was toen een wereldreis. "

Een grote verandering was ook de aansluiting op het elektriciteitsnet.

"We waren er eerst bang voor. Je draaide een knopje op de muur om en floep het licht brandde"

Ze kon bijna niet wachten tot ze van haar ouders toestemming kreeg om op zondagmiddag naar Hotel Faber in Hoogezand, toch een dikke tien kilometer fietsen, mocht om te dansen.

En daar ontmoette ze de Prins van haar leven: Siemen Mandema uit Zuidbroek. Op het eind van de middag fietste hij met haar mee tot de afslag naar Muntendam.

Bij thuiskomst ijsbeerde pa door het huis en zei: " Je bent een half uur te laat." Maar haar moeder zag de blik in de ogen van haar dochter en nam haar apart en vroeg is ie leuk.

De volgende dagen liep ze elke dag de postbode tegemoet om te kijken of de beloofde brief ook kwam. Siemen had gevraagd of hij kon bellen, maar zij had geen telefoon.

Hij wel, zelfs met een sterretje. Dat betekende dat een telefoniste ook na 5 uur en 's nachts voor hen aanwezig was. Immers telefoneren was in die tijd contact zoeken met de centrale en die verbond je dan door.

Gepka had de moed al bijna opgegeven, maar op vrijdag kwam de lang verwachte brief. De postbode riep haar al van verre toe dat hij post voor haar had. Postbodes waren in die tijd van alles in een dorp op de hoogte.

Met een kloppend hart las ze:

"ik kom volgende week zondag weer bij Faber. Doe je dezelfde jurk aan? Met gevoelens van genegenheid, Siemen."

Ze was teleurgesteld en voelde zich afgescheept. Terwijl haar hart bonsde van verliefdheid deed hij het af met een zakelijk briefje.

Ze begon te twijfelen of ze wel moest gaan. De hele week was het beurtelings ja of nee. Toch ging ze. En in de jurk waar Siemen om gevraagd had. Haar moeder gaf haar wijze adviezen mee.

Toen ze de grote volle zaal binnenkwam zag ze Siemen al staan. Midden in een groep mannen die geboeid naar hem luisterden. Ze ging in een hoekje zitten en bestelde een glaasje gazeuse. De muziek begon weer te spelen. Iemand vroeg haar ten dans. Ze durfde niet te weigeren. Op de dansvloer zag Siemen haar, terwijl hij nog in gesprek was. Hij zwaaide.

Toen de muziek was afgelopen zag ze Siemen de zaal zoekend rond kijken. Ze wilde wel schreeuwen waar ze zat. Maar hij zag haar en kwam naar haar toe.

Ze dansten meer dan een uur en gingen toen naar buiten en maakten een wandeling door de velden achter het hotel.

En zo ging dat een paar maanden achter elkaar.

Op een gegeven ogenblik vertelde Siemen haar dat hij een auto kreeg. Een auto stel je voor. Bijna niemand had nog een auto. Alleen de dokter uit Veendam en een rijke herenboer uit haar dorp. Zij spraken af dat hij haar de volgende zondag zou ophalen voor een tochtje.

Hoe moest ze dat aan haar ouders vertellen. Zij opgehaald door een jongen met een auto. Dus overleggen met haar zuster Giny. Die vond het jammer dat ze niet mee kon, maar adviseerde haar overleg het met ons moeder.

En die zei, na lang nadenken en veel knuffelen, schrijf hem een brief dat hij eerst bij ons komt theedrinken want wij willen heel graag weten met wie onze dochter op stap gaat en in de tussentijd kan ik je vader voorbereiden dat zijn dochter uitgaat met een zakenman met een auto.

En zondagmiddag zat haar vader al op tijd in zijn beste pak op zijn stoel in de voorkamer zenuwachtig met zijn rechterhand te tikken op de leuning. Moeders had lekkere koekjes gebakken en moest er steeds aan denken dat zodra ze de auto hoorde dat ze haar schort af moest doen.

Siemen praatte honderduit. Maakte complimentjes en had begrip voor het harde bestaan van een bakker.

Na een klein uurtje vertrokken ze. Maar voor ze weggingen had Freerk nog een laatste vraag: "Mag ik een eindje meerijden. Ik heb nog nooit in een auto gereden." Giny wilde ook graag mee, maar moeder niet. En ja hoor daar gingen ze. Achter de ramen nagestaard door de burens en zwaaiend naar de paar mensen die buiten liepen.

In de zandverstuiving bij Zeegse ging Siemen op de knieën en vroeg aan Gepka hem te trouwen.

"Maar ik heb je ouders nog nooit gezien was het enige wat ze kon uitbrengen.

"Maar daar trouw je niet mee".

En zo kwam op een mooie zondagmiddag een eind aan het kind zijn van mijn moeder. Een tijdperk waar alle dagen op elkaar leken en waar de vele veranderingen van het begin van die eeuw ver van haar bed gebeurden.

Wat zei ze daar zelf over:

"Nu denken jullie, vooral de jongeren, wat een saaie tijd. Maar dat was in mijn beleving niet zo. Ik kijk er altijd met genoeg op terug."

Ik, de verteller, ben, zeker voor mijn doen, wat uitgebreider op deze jaren ingegaan om duidelijk te maken dat een zorgeloze jeugd geen enkele garantie voor later geeft, maar wel je karakter mee bepaalt.

Periode 2: 1932 - 1940

Op 19 mei 1932 trouwden ze en mochten ze, van Siemens moeder, wonen in een mooi vrijstaand huis in het centrum van Zuidbroek.

Gepka moest wennen aan haar nieuwe status: van een onbeduidend meisje uit een gat als Borgercompagnie werd ze ineens onderdeel van een dorpsgemeenschap met de verplichtingen die daar bij horen. Ze moest wennen aan het klasse onderscheid in een dorp. Ze werd aangesproken met juffrouw. Want in die tijd werd de aanduiding juffrouw ook voor getrouwde vrouwen gebruikt. Dit was deftiger dan vrouw, maar minder deftig dan mevrouw. In Zuidbroek waren de vrouw van de burgemeester, de dokter, de notaris en de dominee de enige mevrouwen.

Siemen werkte hard en maakte lange dagen. Maar hij was ook succesvol en de zaak groeide. In de eerste maanden van haar huwelijk verveelde ze zich soms, ondanks het feit dat er geen wasmachines, stofzuigers, gas en dergelijke dingen, die wij nu normaal vinden, waren en dan fietste ze naar haar ouderlijk huis. Want bij vriendinnen thee drinken was nog niet uitgevonden.

Dat veranderde toen Rense in maart 1934 werd geboren en zij 10 weken na de bevalling blind werd. Wat een schrik. Hoe moet je als je niets ziet een kind groot brengen.

Ze vertelde me dat de dagen en nachten toen heel lang duurden omdat de beelden die je dan alleen maar kunt zien bestaan uit angstvisioenen.

En hoe dankbaar word je dan als de blindheid, na een paar maanden, door de dokters is overwonnen. Ik denk dat ze ook in die tijd haar kracht heeft gevonden die ze later ook nog zo vaak nodig had: het vertrouwen dat na regen op een dag toch de zon weer warmte brengt.

Twee jaar later werd Freerk geboren.

Met twee kleine kinderen in de luiers, want Pampers waren er nog niet, had ze het druk. Alleen het dagelijkse met de hand wassen van die luiers kun je je nu niet voorstellen.

Vakanties hadden ze niet. Het enige wat ze me verteld heeft was een reisje naar Knokke. Wat keek ze daar haar ogen uit hoe modieus de vrouwen daar gekleed waren. Zulke winkels waren er niet in Zuidbroek en

ook niet in Groningen waar ze soms met de trein heenging om een jurk te kopen die ze kon dragen als ze met Siemen af en toe naar een feestelijke vergadering van bijvoorbeeld de Bond van Baksteenfabrikanten, waar hij voorzitter van was, mee mocht. Ze was daar altijd de jongste, maar door haar aanpassingsvermogen merkten de mensen haar onzekerheid nooit.

Een paar jaar later verhuisden ze naar de zaak. De ouders van Siemen hadden een grote renteniers woning elders in het dorp laten bouwen. Ze werd de spil in een raderwerk van dingen die ze mooi vond. Koffie zetten voor het kantoorpersoneel of een handelsreiziger een boterham geven. Altijd aanloop en mensen om haar heen. En voor de huishouding had ze een meid.

's Avonds, als ze alleen thuis was en de kinderen naar bed waren gebracht en ze naar de radio luisterde vond ze zichzelf een bevoorrecht mens met een mooi huis, een lieve man en twee schatten van kinderen.

Periode 3: 1940 -1945

Maar dat veranderde van de ene op de andere dag toen Dokter Weeke hun kwam vertellen dat hun jongste zoon Freerk ongeneeslijk ziek was.

Leukemie.

Freerk, hoe was het mogelijk. Zo'n leuke mannetje. Een allemans vriend, die niets mooier vond dan met de arbeiders in de fabriek te praten en al alleen met de bus naar Veendam naar zijn opa en oma ging. Zij zette hem in de bus en vertelde de conductrice – ja een bus had in die tijd nog een chauffeur en een conductrice -waar hij uit moest stappen. Maar 250 meter voor de halte riep Freerk al: "hier moet ik eruit." Ja het zonnetje in huis.

Hij had alles wat het hebben van een kind voor een moeder zo mooi maakt.

Tegelijk begon de oorlog. Donkere wolken begonnen een schaduw te werpen op haar tot dan zo zonnige bestaan.

Ja, in de 5 oorlogsjaren gebeurde met mijn moeder meer dan de meeste romans kunnen beschrijven.

Heel veel dalen en eigenlijk maar twee toppers. De geboorte van mij op 9 oktober 1940 en de lang gehoopte komst van een meisje op 8 november 1943.

De oorlog hing als een hele grote donkere wolk boven haar. Het voelde, dag in dag uit, of elk moment een verwoestende windhoos, die alles

vernield, uit het niets kon ontstaan. Altijd was er die latente dreiging van onheil. De willekeur van de Duitse bezetter wie getransporteerd werd naar de dood en de bombardementen op de spoorbrug 50 meter van hun huis.

Ik kan me dat ook nog herinneren. Als de sirene van het luchtalarm ging moest je direct stoppen met wat je deed en in de looppas naar onze schuilplaats rennen. Dat was bij ons met zijn allen onder het ouderlijk bed. Ik zie me daar nog liggen naast de meid.

Siemen was druk met de zaak en speelde een belangrijke rol in het ondergrondse verzet. We hadden een Duitse compagnie in de loodsen en het stafkwartier van hen in onze kantoren. Die kantoren hadden dezelfde ingang als het huis. Dus je kwam ze elke dag tegen en moest je oppassen dat je niets verkeerd zei.

Ook hier heb ik nog een beeld van. Het is ook de enige die ik van mijn vader heb: een grote lachende man, die hand in hand met mij loopt naar een boer om melk te halen. Dat was het voor de buitenwereld. In werkelijkheid op weg naar de vergadering van het verzet.

En een andere herinnering is dat ik in de loodsen was te midden van de Duitse soldaten. Ik mocht daar wel komen maar mijn broer niet. Die soldaten vond ik toen best aardige mensen die ook grapjes met mij maakten. Misschien dachten zij aan hun eigen kinderen, die ze al maanden niet hadden gezien.

En dan was er natuurlijk de dreun bij het overlijden van Freerkie. Onverteerbaar en meer dan een jaar lang ging zij elke dag met de kinderwagen, waarin ik lag, naar het kerkhof om nog even met haar kind te praten.

En toen, ja toen, kwam de fatale maand februari 1945. Er was hoop op een vrede, maar in het westen van ons land heerste nog hongersnood. Wij hadden nog vrachtauto's en zetten die in bij voedseltransporten heen en kinderen mee terugnemen uit de randstad.

Siemen vertelde haar: "Ik moet deze keer zelf mee, want de begeleider is ziek geworden". Gepka vond het niets want in die dagen werden treinen en vrachtauto's beschoten door Engelse jachtvliegtuigen om op die manier Duitse transportbewegingen een halt toe te roepen. Ze kon hoog of laag springen maar Siemen bleef bij zijn besluit want je kon die arme ondervoede kinderen toch niet aan hun lot overlaten. Bovendien kon hij alles aan en leek het of alles wat hij ondernam succesvol was.

In een kist kwam hij terug. En die kist bleef dicht. Want mijn moeder mocht van de burgemeester hem niet openen. En daardoor was het laatste beeld wat ze van haar man had dat hij tegen haar zin toch met de vrachtauto vertrok.

Gerard Rief, toen 10 jaar oud, schreef daarover en dat las ik op www.verzetsmuseum.nl:

Van Gend en Loos

In de hongerwinter van 1944-1945 organiseerde de Groningse Van Gend en Loos

afdeling, voor kinderen van Gend en Loos medewerkers in het Westen, een transport om in de provincie Groningen bij mensen ondergebracht te worden .

Mijn vader werkte ook bij vG&L in Den Haag, mijn twee broers en ik konden ook met dit transport mee. De dokter die ons keurde, en zag dat mijn moeder zwaar in verwachting was , zei toen "mevrouw u moet ook maar meegaan". Wij hoefde niet ondergebracht bij pleegouders, want de ouders van mijn moeder woonden in de stad Groningen.

Half februari 1945 moesten wij vieren tegen de avond klaar staan voor de reis.

Er kwamen twee autobussen, een met zeildoek overkapte vrachtwagen en een open vrachtwagen uit Groningen om ons op te halen.

De kleine kinderen werden in de autobussen vervoerd, wij omdat mijn moeder en nog enkele (bijna)volwassenen erbij waren in de overkapte vrachtwagen. Op de open vrachtwagen werden de koffers vervoerd. De bussen en vrachtwagens reden allemaal met houtgasgeneratoren die om de zoveel tijd moesten bijgevuld worden, waardoor de snelheid van het transport niet boven de dertig kilometer per uur kwam. Toen het donker werd konden we vertrekken, overdag werd er niet gereden i.v.m. beschietingen vanuit de lucht.

Utrecht: sanitaire stop

's Avonds tegen twaalf uur werd een sanitaire stop gemaakt midden in Utrecht, volgens mij midden op de Oude Gracht. Dat was hard nodig want we hadden toen al een uur of vier in de koude auto's gezeten. We hebben ons altijd afgevraagd hoe de aanblik op de Oude Gracht de volgende morgen was.

Putten

De reis werd vervolgd tot we stopten , naar achteraf bleek in Putten te zijn.

We mochten even uitstappen, ik weet nog dat we tussen de afgebrande huizen stonden. Waarom we stopten wisten wij niet maar de open vrachtwagen was even weg. Na een tijdje kwam deze weer terug, met een lijkst, een van de bijrijders was tijdens de heenreis uit een van de auto's gevallen.

Er was op dat moment een luchtaanval en hij keek half hangend uit een van de auto's wat er aan de hand was. De dode werd in Putten achtergelaten en werd nu opgehaald om naar Groningen te brengen. Na deze stop gingen we weer verder.

Onderweg werd er nog een paar keer gestopt om liftende vrouwen mee te

nemen die namen dan op de open vrachtwagen plaats op koffers en de kist. Inmiddels was het dag geworden.

Via Deventer over de IJssel

We moesten omrijden via Deventer om over de IJssel te komen, om de een of ander reden was de brug bij Zwolle door de bezetter afgesloten. Toch gingen we weer via normale weg verder want bij Staphorst werd bij het bekende restaurant gestopt en kreeg ieder een glas volle melk, die er overigens bij de meeste kinderen er al na enkele kilometers uitkwam want dat waren we niet meer gewend.

's Middags om een uur of vier waren we in Hoogezand waar in een hotel aan het Winschoterdiep de tijdelijke pleegouders voor de kinderen al aanwezig waren.

Wij vieren moesten echter nog naar de stad Groningen, er reden toen geen taxi's.

Mijn moeder was echter niet voor een gat te vangen ze hield een schip aan dat op het Winschoterdiep voer en wij mochten van de schipper geriefelijk in het roefje mee naar Groningen.

Groningen

In Groningen aangekomen stonden we met vijf koffers aan de kade het was nu acht uur 's avonds , spertijd ' maar een vrouw met drie kinderen met koffers beladen wij werden niet aangehouden en om negen uur waren wij bij onze grootouders in de Tuinbouwstraat.

Ik herinner mij dat ik als kind wel eens aan mijn moeder gevraagd heb of er dan bij ons geen honger was.

Je mestte zelf een varken en die werd dan bij je thuis geslacht. We ruilden met een boer betonnen paaltjes tegen meel. Je verbouwde je eigen groente die je dan weekte. Melk haalde je bij een boer. Mensen waren heel inventief. Nee honger hebben wij nooit gehad.

En hoe wrang: mijn vader werd begraven in een betonnen grafkelder die zijn zoon Rense, toen bijna elf jaar, de dag ervoor nog van binnen had beschilderd met Rust Zacht.

Er waren heel veel mensen bij de begrafenis, ondanks het feit dat het koud was in februari en de meeste mensen op de fiets moesten komen. Toch voelde mijn moeder zich heel erg alleen.

Want haar wereld was ingestort. Zij moest alleen verder met drie kleine kinderen. En dat terwijl ze nog 36 moet worden.

De familie Mandema besloot dat ze niet langer bij de zaak kon wonen en dus moest ze ruilen met een broer van Siemen. Die woonde, zoals dat toen heette, op "stand" , in het Oosterpark in Hoogezand.

In deze periode leerde ze dat er dingen gebeuren waar je geen enkele invloed op hebt, maar die wel hele diepe littekens op de rest van je leven kunnen achterlaten.

Periode 4: 1945 - 1950.

Misschien wel de zwaarste periode in haar leven.

Alleen met haar drie kleine kinderen en te weinig geld. Want hoe goed Siemen ook in alles was geweest hij had er geen rekening mee gehouden dat hij ook kon overlijden. Uit een klein pensioen en dividend van de zaak bleef er na aftrek van de huur, die ze aan de familie moest betalen, 13 gulden per week over. Een arbeider in die zelfde zaak, die haar man had opgebouwd, verdiende vele malen meer.

Ik haal een kort fragment aan uit een noodkreet, die ze aan haar zwagers schreef:

"Als ik niet mijn kinderen in de stand van de Mandema's, met een bedrijf van honderden arbeiders, moest opvoeden wist ik het wel."

Was het in de huidige tijd geweest dan had ze vast wel een baan gezocht. Maar in die tijd werkten vrouwen, en zeker als ze in het Oosterpark woonden, nog niet als ze een gezin hadden. Je was moeder en daarmee huisvrouw, die thuis moest zijn.

Ze bekende me later " Vaak heb ik 's avonds, als jullie naar bed waren, stilletjes zitten huilen, maar gelukkig vond ik steeds weer de kracht om door te gaan want jullie mochten hier niet onder lijden"

En daar is ze in geslaagd want ik ben in die periode me er nooit van bewust geweest dat ik minder kon dan mijn vriendjes, waarvan de vaders allemaal wel een goede baan hadden. Natuurlijk misten we een vader als we de andere kinderen leuke dingen met hun vader zagen doen.

Het enige wat ik me herinner dat ik op mijn zevende verjaardag een fiets van mijn Opa kreeg en dat ik erg teleurgesteld was dat het een meisjesfiets was. Kon mijn zusje er later ook op.

Ze had veel steun van haar ouders en zuster. Ik ben ervan overtuigd dat ze haar ook met geld hebben ondersteund. Ze hadden het ook niet breed, maar door hun sterke familieband waren ze er voor elkaar. Lief en leed deel je met elkaar. Haar zuster Giny kwam ook elk weekend, met de bus, naar haar toe om, bij wijze van spreken, haar hand vast te houden.

Een sociaal leven had ze niet in die vijf jaar. Een paar vriendinnen die af en toe langs kwamen of de kruidenier die langs kwam om de bestelling op te nemen.

Er waren nog geen supermarkten. Daarom kwamen de melkboer, de bakker, de kruidenier allemaal langs de huizen.

Maar nooit kon zij met haar 3 kleine kinderen de deur uit.

Maak je eens een voorstelling hoe lang 5 jaar, meer dan 1800 dagen en 1800 eenzame piekerende nachten zijn.

Periode 5: 1950 – 1965

Weer een hele andere beleving.

Op 20 november 1950 trouwde ze met Derk Mandema, een neef van Siemen. Hij was boer in Slochteren en gescheiden.

Zij wilde in verband met de opvoeding van de kinderen niet op de boerderij wonen. Dus trok Derk bij haar in.

Hij was in dat Oosterpark wel een vreemde eend in de bijt. Zijn hele leven was Gronings de voertaal geweest en nu kwam hij in een omgeving waar men probeerde ABN (algemeen beschaafd Nederlands) te spreken. Maar hij had wel een Mercedes, terwijl verder bijna niemand een auto had.

Op de bruiloft was niemand van de Mandema's aanwezig. Oma Mandema stuurde een nietszeggend briefje met een biljet van 10 gulden. Het liefst had Gepka het teruggezonden. Maar omwille van de kinderen wilde ze geen ruzie maken.

Derk droeg haar op handen. Maar toch blijft bij mij het vermoeden hangen dat ze om de opvoeding van haar kinderen veilig te stellen zijn huwelijksaanzoek met beide handen had aangenomen. Dat komt misschien ook wel omdat als ze woorden hadden dat altijd over mij ging. Ik was, en dat besef ik me nu heel goed, een vreselijke puber.

Maar nu niets dan goeds over hem en door hem kon de wereld, net als bij de hele generatie na de oorlog, zich ook voor Gepka openen.

Ze kregen een douche, een gaskachel, een koelkast en omdat hij al een auto had konden ze reisjes maken. Zeker toen daar nog een caravan bijkwam en ze het buitenland in konden trekken.

Ze kreeg ook weer een sociaal leven met het kerkkoor en de plattelandsvrouwen als verenigingen waarin ze ook een functie bekleedde.

Voor het eerst had ze buiten haar gezin verantwoordelijkheden. Ze deed dat goed en werd gewaardeerd. Zelf zij daarover:

Er waren altijd ook vrouwen bij die veel meer geleerd hadden dan ik, maar als ik dat opmerkte zeiden die vrouwen maar jij kunt het beste.

En ik kan dat bevestigen want zij schreef altijd de teksten voor mij als we een feestje hadden en ik zo nodig moest optreden.

Kortom een periode van het huisje, beestje, boompje, waar je als kind van droomt: een gezin met gezonde kinderen en een man die er voor je is.

Periode 6: 1965 – 1994

Op 10 januari 1965 overleed Derk aan kanker. Zij:

“We hebben 15 mooie jaren gehad, maar kennelijk mocht dat niet langer zijn”.

Weer was ze alleen en zoals ze mij ooit vertelde:

“Ik moest voor de derde keer in mijn leven een nieuwe kennissenkring opbouwen.”

En dat lukte haar wonderwel. Ze ging bridgen, maakte reizen en werd lid van de Rebecca's. Al met al een heel druk sociaal leven, afgewisseld met mooie momenten met haar 7 kleinzonen en 1 kleindochter.

Twee keer onderbroken door 6 maanden revalidatie na een heupbreuk.

En deze keer bleef ze niet onverzorgd achter. Ze kreeg het vruchtgebruik over haar mans nalatenschap. En voor zover ik weet is dit met de twee dochters van Derk altijd in een goede verstandhouding gebeurd. Het was geen vermogen maar met de spaarzin die ze eerder had geleerd kon ze bijna alles doen wat ze graag wilde.

Kortom het leven van een weduwe te midden van andere weduwes.

Over deze periode schreef ze zelf:

“Ik ben nu al weer 24 jaar alleen. Gelukkig heb ik een hele fijne vriendin gekregen, Lammy Dekens ook een weduwe. En vooral de loge heeft meer inhoud aan mijn leven gegeven. Als ik terugkijk heb ik niet voor niets geleefd. Ik heb tussen de vervelende bedrijven door ook hele fijne jaren gehad met veel lachen en plezier en ik ben vast van plan de moed er nog een aantal jaren in te houden.”

Met de loge bedoelde ze de Rebecca's. Een soort vrijmetselaars, maar dan voor vrouwen. Regelmatig moet je daar dan een voordracht houden, wat ze een bouwsteen noemen. Ik vond nog zo'n geschreven bouwsteen en daar wil ik graag uit citeren:

Wij mensen zijn verantwoordelijk voor elkaar. Een beetje vriendelijkheid kan gelijk een druppel water zijn, die een bloem de kracht geeft zich weer op te richten. En een bloem heeft de zon nodig om een bloem te worden Zo heeft de mens de liefde en de vriendschap nodig om Mens te zijn.

5 Jaar na deze ontboezeming stierf ze, nadat ze als een trotse Oma met haar kinderen en kleinkinderen haar 85^e verjaardag feestelijk had gevierd en ik herinner me nog dat ze daarbij op een geven ogenblik zei:

"Wat zouden jullie vader en de kleine Freerkie hier ook graag bij geweest zijn."

En dat was mijn moeder ten voeten uit: Eerst aan een ander denken en dan pas aan zichzelf.

En daarom ben ik trots op haar en blij dat ze mijn MOEDER was.

Drachten oktober 2018.